

Ryczałty za noclegi wciąż problemem dla przewoźników

RADCA PRAWNY PAWEŁ JUDEK

Pierwsze problemy z ryczałtami

- ▶ Początkowo nic nie zapowiadało kłopotów – przewoźnicy wypłacali diety w transporcie międzynarodowym, uznając, że wykonując obowiązki pracownicze za granicą, przebywają oni w podróży służbowej.
- ▶ Przetłomowa uchwała SN z 19.11.2008 r. sygn. II PZP 11/08 zmieniła tę praktykę – Sąd Najwyższy uznał, że podróże wykonywane przez kierowcę w transporcie międzynarodowym nie są podróżami służbowymi i należy się za nie zwykłe wynagrodzenie, a nie zwrot kosztów podróży służbowej.
- ▶ W konsekwencji organy podatkowe i ZUS zaczęły nakładać decyzje o obciążeniu przewoźników zaległymi podatkami i składkami od wypłaconych kierowcom należności, przyjmując, że nie były to diety i ryczałty zwolnione z podatku i składek lecz zwykłe wynagrodzenia

Ustawodawca na ratunek

- ▶ Uwzględniając oczekiwania firm transportowych ustawodawca usunął skutki uchwały SN z 2008 r., wprowadzając w nowelizacji ustawy o czasie pracy kierowców (z 12.10.2010 r.) zasadę, iż podróże kierowców międzynarodowych są podróżami służbowymi, więc przysługuje za nie zwrot kosztów podróży, a nie zwykłe wynagrodzenie.
- ▶ Przewidziano też, że wszystkie postępowania podatkowe i administracyjne prowadzone wobec przewoźników powinny uwzględniać te nowe przepisy i w związku z tym przewoźnicy byli zwalniani z obowiązku zapłaty składek i podatków

Uchwała, która spowodowała lawinę

- ▶ Powszechną praktyką było wypłacanie kierowcom wyłącznie diet w pełnej wysokości (choć kodeks pracy umożliwiał ich wypłatę na poziomie diety krajowej) przy rezygnacji z ryczałów za noclegi z uwagi na zapewnienie kierowcom miejsca noclegu w kabinie.
- ▶ Uchwała 7 sędziów SN z dnia 12.06.2014 r. sygn. II PZP 1/14 stwierdziła, iż umożliwienie spania w kabinie nie stanowi zapewnienia noclegu, więc kierowcom należy się ryczałt za nocleg.
- ▶ Sąd Najwyższy stwierdził przy tym – wbrew literalnemu brzmieniu przepisu kodeksu pracy – że ryczałt musi być wypłacany co najmniej w wysokości przewidzianej w rozporządzeniu i nie można go obniżyć

Fala roszczeń

- ▶ Podjęta uchwała spowodowała powstanie fali roszczeń kierowców, którzy domagali się od przewoźników wypłaty zaległych świadczeń za 3 lata wstecz, mimo że w zdecydowanej większości wypadków otrzymywali oni umówione świadczenia, nigdy nie domagali się wcześniej ryczałtu, a brak wypłaty ryczałtu był rekompensowany zwiększoną dietą.
- ▶ Pomimo szerokiej argumentacji przeciwko roszczeniom sądy w oparciu o powyższą uchwałę z reguły uwzględniały powództwa przeciwko pracodawcom

Pomoc ze strony Trybunału Konstytucyjnego

- ▶ Tym razem przewoźnikom z pomocą przyszedł nie ustawodawca – który pomimo wniosków organizacji zrzeszających przewoźników nie podjął żadnych realnych działań, żeby wprowadzić zmiany w zakresie rozliczeń podróży służbowych kierowców – ale Trybunał Konstytucyjny
- ▶ Na wniosek Związku Pracodawców Transport i Logistyka Polska Trybunał w dniu 24.11.2016 r. wydał wyrok w sprawie o sygn. K 11/15 rozstrzygający kwestię konstytucyjności przepisów regulujących ryczałty za noclegi

Ryzyka niezgodne z Konstytucją

- ▶ Trybunał uznał, że przepisy ustawy o czasie pracy kierowców w związku z przepisami kodeksu pracy i przepisami rozporządzeń o podróżach służbowych są niezgodne z art. 2 Konstytucji
- ▶ W uzasadnieniu Trybunał wskazał dwa podstawowe problemy regulacji:
 - kaskadowość odesłań – ustawa o czasie pracy kierowców odsyła do kodeksu pracy, a ten do rozporządzenia, stwarzając niepewność co do treści norm obowiązujących przewoźnika
 - nieadekwatność regulacji – przepisy pomyślane jako regulujące incydentalne podróże służbowe były stosowane do podróży będących istotą zawodu kierowcy

Reakcja sądów na wyrok TK

- ▶ Początkowo reakcje sądów na wyrok Trybunału Konstytucyjnego były bardzo pozytywne dla przewoźników – sądy masowo oddalały powództwa, a i sami pracownicy rezygnowali z roszczeń, uznając, że nie mają one szans powodzenia
- ▶ Z reguły sądy nie obciążały przy tym pracowników kosztami, stwierdzając, że w momencie wytoczenia powództwa mogli oni zakładać wygraną, a zmianę przyniósł dopiero wyrok Trybunału Konstytucyjnego, którego kierownicy nie mogli się spodziewać.

Sąd Najwyższy nie rezygnuje

- ▶ Niestety dla przewoźników Sąd Najwyższy po wyroku Trybunału wcale nie uznał, że sprawa została przesądzona.
- ▶ W jednym z pierwszych orzeczeń z dnia 14.02.2017 r. sygn. I PK 77/16 przyjął, co prawda, że wobec wyroku TK nie ma podstaw do dochodzenia od pracodawców ryczałtów za noclegi, ale już w kolejnym z dnia 21.02.2017 r. sygn. I PK 300/15 uznał, że jakkolwiek przepisy ustawy o czasie pracy kierowców zostały uznane za niezgodne z Konstytucją, to wciąż istnieje możliwość obciążenia przewoźników obowiązkiem wypłaty ryczałtów bezpośrednio na podstawie kodeksu pracy

Spory w łonie Sądu Najwyższego

- ▶ Kolejne orzeczenia Sądu Najwyższego opowiadały się po jednej bądź drugiej stronie sporu, uznając, że ryczały się należą bądź nie.
- ▶ Z tego względu jeden ze składów wystąpił do Sądu Najwyższego o podjęcie uchwały rozstrzygającej ten spór.
- ▶ Uchwała 7 sędziów SN w tej kwestii zapadła w dniu 26.10.2017 r. sygn. III PZP 2/17

„Salomonowa” uchwała

- ▶ Sąd Najwyższy w uchwale stwierdził, iż pomimo wyroku Trybunału Konstytucyjnego pracownicy wciąż mają prawo domagać się zapłaty ryczałtów za noclegi.
- ▶ Jednocześnie SN przyjął, że pracodawca prywatny ma prawo do stosowania obniżonych ryczałtów za noclegi w umowach o pracę, regulaminach wynagradzania lub układach zbiorowych pracy.
- ▶ Brak regulacji kwestii ryczałtów za noclegi w aktach wewnętrzzakładowych sprawia, że pracownik ma prawo do ryczałtu w wysokości wynikającej z rozporządzenia.

Uzasadnienie uchwały

- ▶ W uzasadnieniu SN uznał, że TK uznał przepisy za niekonstytucyjne tylko z uwagi na ich kaskadowość, a oparcie się bezpośrednio na kodeksie pracy tę wadę likwiduje.
- ▶ Całkowicie pominął zarazem argumentację TK, że o niekonstytucyjności przepisów przesądza również ich nieadekwatność do pracy kierowcy w transporcie międzynarodowym. SN przyznał co prawda, że regulacja jest nieadekwatna, ale nie podzielił stanowiska TK, że to przesądza o jej niekonstytucyjności.

Swoboda ale ograniczona

- ▶ Również kwestia swobody pracodawcy w ustalaniu stawek należności za podróż służbową w umowie o pracę, regulaminie wynagradzania i układzie zbiorowym nie jest zdaniem SN nieograniczona.
- ▶ SN uważa, że w każdym wypadku należności te powinny być ustalone na poziomie zapewniającym pokrycie kosztów noclegu ponoszonych przez kierowców.

Niezgodność uchwały z wyrokiem TK

- ▶ Wyrok TK jednoznacznie wskazywał, że regulacja ryczałtów za noclegi jest niezgodna z Konstytucją.
- ▶ SN w uchwale wykorzystał fakt, że TK orzekał tylko o przepisie ustawy o czasie pracy kierowców w związku z przepisami kodeksu pracy i rozporządzeń, a nie bezpośrednio o przepisach kodeksu pracy i przyjął, że dopuszczalne jest zasądzenie ryczałtów z pominięciem ustawy o czasie pracy kierowców.
- ▶ Daje to podstawy do kwestionowania przepisów kodeksu pracy w kolejnych postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym

Wnioski dla przewoźników

- ▶ Kwestia ryczałtów za noclegi powinna być uregulowana w umowie o pracę, regulaminie wynagradzania lub układzie zbiorowym pracy.
- ▶ Wysokość ryczałtu powinna być określona co najmniej na poziomie pokrywającym koszty pracownika związane z noclegiem.
- ▶ Pracodawcy, którzy nie spełniają tych wymogów, muszą liczyć się z przegranymi procesami pomimo wyroku Trybunału Konstytucyjnego.
- ▶ W przypadku przegranej warto złożyć skargę konstytucyjną, aby TK mógł ponownie ocenić regulację ryczałtów tym razem stosowaną bezpośrednio w oparciu o kodeks pracy bez odwołania do ustawy o czasie pracy kierowców.

Dziękuję za uwagę

Działyński i Judek Spółka Partnerska Radców
Prawnych

ul. Czartoria 1/16, 61-102 Poznań

Tel. / Fax +48 61 855 22 79, + 48 61 851 85 33

E-mail: kancelaria@dzialynski.pl

www.transportoweprawo.pl